

Легенда: Напис по колу: ПЕЧАТЬ [ЦЕРКВИ] ТАРНАВСКОЙ ХРА:
С: АРХ: МИХАЇЛА. Зовнішній та внутрішній обідки у вигляді крапочок.

Місце зберігання: ЦДІА України у Львові. – Ф. 159. – Оп. 9. – Спр. 1859. – Арк. 4, 5 зв., 7 зв., 8; Там само. – Ф. 146. – Оп. 20. – Спр. 1400. – Арк. 46, 49, 51; Там само. – Оп. 13. – Спр. 12312. – Арк. 133; АРР. – Ф. 142. – Спр. 3534. – Арк. 226.

Тарнавка. Другий варіант: 1 прим., 1910 р.

Матеріал відтисків: фарба. *Форма:* овальна. *Розмір:* 32x40 мм.

Зображення: Св. Архангел Михаїл у довгому одязі, шоломі, за плечима – крила.

Легенда: Напис по колу: ГР.КАТ. УРЯД ПАРОХИЯЛЬНИЙ *в ТАРНАВЦІ*. Зовнішній та внутрішній обідки у вигляді ліній.

Місце зберігання: ЦДІА України у Львові. – Ф. 146. – Оп. 38. – Спр. 1052. – Арк. 1.

¹ Центральний державний історичний архів України у м. Львові (далі – ЦДІА України у Львові). – Ф. 146. – Оп. 13. – Спр. 10650. – Арк. 166; Спр. 10057. – Арк. 109.

² Muzeum Historyczne w Sanoku (далі – MNS). – Спр. 515; ЦДІА України у Львові. – Ф. 146. – Оп. 13. – Спр. 10597. – Арк. 49, 50.

³ ЦДІА України у Львові. – Ф. 146. – Оп. 13. – Спр. 12157. – Арк. 117.

SUMMARY

Iryna Skochylias

Church Stamps in Kancuzkij Administrative Area of the Peremyshl' greek-catholic diocese of the 19-th – early 20-th centuries

For example Kanchuzkoho Dean considered features functioning parish and dekanatskoho dies in Przemyśl Greek Catholic diocese. Is traced their evolution on various parameters: materials for prints, shape, size, legend, plot images.

Keywords: print, prints, Kanchuzky dean, legend, plot images.

Ольга Котовська

Єврейський Львів кінця ХІХ ст.: невідомі факти із життя прогресивних Мізесів та ортодоксальних Орштайнів

Аналізуються події та настрої, які впливали на життя львівської єврейської громади Львова в часи царювання Франца Йосифа І. Детально дослідивши

архівні записи, розкрито маловідомі факти щодо народження Людвіґа фон Мізеса у Львові, взаємин між єврейськими родинами «прогресивних» Мізесів та «ортодоксальних» Орнштайнів.

Ключові слова: місце народження Людвіґа фон Мізеса, сторінка №78 метрикальних книг населення Мойсеевої віри Львівського воєводства (серпень-грудень 1881), прогресивні та ортодоксальні євреї, рабин Гірш Орнштайн.

Напередодні відзначення 130-ої річниці народження Людвіґа фон Мізеса львівська громадськість прагнула достойно вшанувати визначного економіста, який народився у Львові. Однією з пропозицій було встановлення пам'ятної дошки. Реалізація такої ініціативи перш за все ставила завдання визначити точну адресу, за якою проживала молода сім'я Мізесів. Посилаючись на документи Львівського обласного архіву, дослідники життя та творчості Людвіґа фон Мізеса сходились на тому, що він народився в одній із кам'яниць, що належали родині Мізесів. Щоб віднайти остаточну відповідь, необхідно було звернутись до реєстру народжень єврейської громади Львова. Але процес швидкого підтвердження або спростування припущень стосовно конкретної кам'яниці, у якій народився Людвіґ фон Мізес, ускладнювався тим, що необхідні дані знаходяться у Варшаві у Головному архіві давніх актів (Archiwum Głowne Akt Dawnych) серед близько 25 000 метрикальних книг 1877–1905 років населення Мойсеевої віри Львівського, Станіславського й Тернопільського воєводств. Така перешкода спричинилася до моєї участі у архівно-пошуковій роботі.

Завдяки Фонду підтримки науки імені Юзефа Мянвського впродовж червня-серпня 2011 року я перебувала на науковому стажуванні у Варшавському університеті й мала змогу провести необхідне дослідження у Головному архіві давніх актів. У результаті було отримано мікрофільм № 867 (Mikrofilm 76690, tom II, egzemplarz I, Sygn.540. Tytuł: Księga metrykalna urodzeń, wyzn. mojżeszowe, gm. Lwów., pow. Lwów. Daty: 1881.08–1881.12, – opis: księga, s.277. Język: pol., niem., ros.). Інформація, яка стосувалася Людвіґа фон Мізеса, містилась на сторінці № 78 мікрофільму. У графі «Urodzenia/ Der Geburg/ Народження» вказується, що він народився на вул. Ягеллонській у будинку №13 (ul. Jagiellońska 13, тепер – вул. Академіка В.Гнатюка 13).

Крім того, на сторінці зафіксовано ще один до того невідомий факт родинного життя Мізесів, який стосується проведення

юдейського обряду бріт-міла (обрізання). Якщо бути більш точнішим, то йдеться про особу рабина Орнштайна, який згадується як сандок Людвіґа фон Мізеса у відповідній графі. Зважаючи на винятково високий соціальний статус родини Мізесів, який підтверджує надання Францом Йосифом I у серпні 1881 року права носити лицарський титул¹, слід очікувати, що сандок Людвіґа був далеко не пересічною постаттю в історії єврейського Львова.

З цієї позиції мета запропонованого дослідження спрямована на те, щоб розкрити наступні завдання:

- визначити особливості життя єврейської громади Львова в часи царювання Франца Йосифа I;

- показати значення родин Мізесів та Орнштайнів у тогочасному Львові;

- детально проаналізувати записи, що містяться на сторінці №78 метрикальної книги, та виявити взаємини між єврейськими родинами прогресивних Мізесів та ортодоксальних Орнштайнів.

Історію Королівства Галичини та Володимирії із столицею у Львові, яке утворилось після першого поділу Речі Посполитої (1772 р.), можна поділити на три періоди: 1) до 1848 року – період абсолютизму; 2) між 1848–1859 роками, десятиліттям революції, контрреволюції, неоабсолютизму та 1859–1867 роками, боротьбою за демократичні зміни; 3) 1867–1918 роки – період галицької автономії². По обидві сторони російсько-австрійського кордону демографічна структура єврейського суспільства залишалася схожою. Євреї Галичини й євреї «смуги осілості» складали в середньому близько 10% від загальної кількості населення³. Більшість галицьких та російських євреїв «смуги осілості» мешкали в невеличких містах-штетлях (з їдиш *שטעטל* – містечко), у своєрідному традиційному східноєвропейському їдишиському світі, культурний розквіт якого припав на 20–30-ті роки ХХ століття і повністю зник після Другої світової війни. Тоді як Львів у часи правління Франца Йосифа I (1848–1916 рр.) став «типово Габсбурзьким» містом, одним із головних центрів емансипації з трьома найбільшими етнічними спільнотами (поляки становили 50–55%, євреї – 30–35%, українці – 15–20%)⁴. У Львові, як і в Кракові, швидкими темпами відбувалося формування нового прошарку прогресивно мислячої єврейської буржуазії, одна частина якої орієнтувалась на польську мовну традицію, а інша «ототожнювала себе з державною культурою, говорила по-німецьки і посилала дітей у німецькі школи»⁵.

До останніх належала родина Мізесів, яка від початку розповсюдження просвітницьких ідей серед єврейства Галичини активно включилась у процес засвоєння німецької традиції й асиміляції у тогочасне суспільство. Прапрадід Людвіґа Ієгуда Леб Мізес (Jehuda Leb Mises, ?–1831 pp.) був серед грона перших галицьких маскілім (прихильників Гаскалі, з іврити השכלה – «просвітництво»), таких, як: Йосиф Перль (Joseph Perl, 1773–183 pp.), Соломон Рапопорт (Salomon Rapoport, 1790–1867 pp.), Нахман Крохмаль (Nachman Krochmal, 1785–1840 pp.), Ісак Ертер (Izak Erter, 1792–1851 pp.)⁶. «Однодумці регулярно збиралися на свої таємні збори в будинку Мізеса на вул.Шпитальній, поряд зі старим гебрейським цвинтарем»⁷. І.Мізес приділяв особливу увагу проблемі підвищення рівня освіти серед львівської єврейської молоді, сприяв створенню у Львові бібліотеки з найновішими єврейськими й європейськими книгами⁸.

В той час як його сучасник рабин Якуб Орнштайн (Jacob Meshulam Ornstein, ?–1839 pp.), якого називали «великим інквізитором Галичини», був активним сподвижником юдейської ортодоксії. Він виступав за збереження традиційної школи вивчення Талмуду й провадив політику боротьби на два фронти: проти хасидизму, який з кінця XVIII ст. з'явився у Галичині, та проти Гаскалі⁹. Близько чверті століття львівський рабин поширював ці настрої серед єврейської громади та найвпливовіших людей Львова.

По суті, з ім'ям Я.Орнштайна пов'язаний початок розколу львівського єврейства «на два далекі між собою уламки: на поступовців і на ортодоксів»¹⁰. Протистояння між цими «двома уламками» визначало життя єврейської громади впродовж всього XIX ст. Якщо у другій половині XVIII ст. львівська ортодоксія в однаковій мірі виступала проти хасидів і просвітителів, то у першій половині XIX ст. вона вбачала в останніх значно більшу небезпеку. В 1792 році була проклята діяльність хасидів. У 1815 році Я.Орнштайн наклав херем (з іврити חרם – «заборона» – вища міра відлучення від єврейської общини) на «кількох молодиків за те, що вони посміли займатися світськими науками і за їх допомогою (іноземні мови) поглиблювати науки юдейські»¹¹. Серед проклятих були С.Рапопорт – перший науковий дослідник Талмуду та коментарів до нього, який пізніше став празьким рабином; Н.Крохмаль –

релігійний філософ, «батько» єврейської історіографії; І.Ертер – єврейський сатирик; І.Мізес – відомий як автор книг і памфлетів, спрямованих проти ортодоксів; Беньямін Наткіш (Benjamin Natkish) – лікар, один з ініціаторів заснування Темплю (прогресивної синагоги)¹². На прокляття львівського рабина Й.Перл відреагував гострими полемічними статтями, тоді як І.Мізес повідомив про інцидент австрійську владу¹³.

Тільки після смерті Я.Орштайна у 1840 році до складу львівського кагалу (місцевого органу єврейського самоврядування) вперше увійшли послідовники Гаскалі: юристи Еммануїл Блюменфельд (Emanuel Blumenfeld) та Освальд Менкес (Oswald Menkes); медики Адам Барах-Рапопорт (Adam Barach-Rappaport) й Ісак Розентштайн (Izak Rosenstein); експерти Міхаель Кельман (Michael Kehlman), Кронштайн (D. L. Kronstein), син Ю.Мізеса Маєр Рахміль (Авраам) (1800–1891 рр.) та Лейб Міллер (Leib Meller)¹⁴. Цього ж року юристи Е.Блюменфельд та Лео Колішер (Leo Kolischer) запропонували розгорнутий план побудови Темплю (прогресивної синагоги).

Сама ідея прогресивної синагоги не була новою для львівського єврейства. Відомий маскілім Й.Перл, який ініціював зведення першої галицької прогресивної синагоги у Тернополі, активно пропагував аналогічне будівництво у Львові. Спорудження прогресивного храму мало на меті реалізувати ідеали Гаскалі, але на той час львівське середовище прогресивних євреїв не було готове виступити проти представників єврейської ортодоксії, які були в кагалі, та фінансово підтримати зведення Темплю.

Зваживши попередні обставини, Е.Блюменфельд та Л.Колішер вирішили заручитися підтримкою відомого філантропа й лікаря з європейським іменем Якуба Рапопорта (Jacob Rapoport)¹⁵. Перші офіційні збори Комітету Темплю відбулись 25 жовтня 1840 року, на яких Я.Рапопорт був одногосно обраний головою Комітету. У своїй емоційній промові він висловив радість з приводу початку реалізації спільної справи, говорив про збереження єврейської традиції й застеріг учасників зібрання від «калічення нашого молитовника і включення до нього молитов на німецькій мові»¹⁶.

Тим часом австрійський уряд, який практично не втручався у конфлікт між ортодоксальними і прогресивними євреями Львова, у 1842 році не провів виборів до кагалу та з невідомих причин призначив представниками до уряду єврейських прогресивістів¹⁷. Львівські маскілім вирішили скористатися сприятливою для них

ситуацією й звернулися з поданням на будівництво Темплю. 18 грудня 1842 року був отриманий відповідний дозвіл¹⁸. Вони завзято взялися за пошуки прогресивного духовного наставника для єврейської громади Львова, адже після смерті Я.Орнштайна вільною залишалась посада головного рабина. 18 вересня 1846 року відбулося освячення Темплю, який був збудований на пляці Рибнім (плас Rybi, тепер – пл. Старий Ринок¹⁹) першим рабином якого став Авраам Кон (Abraham Kohn, 1807–1848 рр.). Він з часом сподівався отримати титул львівського рабина.

Під впливом революційних подій 1848–1849 років практично всі провінції Австрійської імперії, у тому числі Галичину, охопило значне громадсько-політичне пожвавлення. Кожна із трьох громад Львова брала активну участь у боротьбі за національне й релігійне самовизначення. 18 березня 1848 року під керівництвом польського ліберального політичного діяча Францішка Смольки (Franciszek Smolka, 1810–1899 рр.) була складена відповідна петиція. Серед єврейських представників, які її підписали й відправились з нею до Відня, були О.Менкес, Озиас Горовіц (Ozyasz Horowitz), М.Мізес, А.Кон²⁰.

Львівське ортодоксальне єврейство, до якого приєдналися хасиди, вже після першого казання А.Кона, виголошеного 11 травня 1844 року в старій передміській синагозі, було вороже настроєне проти «привізного» німецькомовного рабина, «вдягненого в орнат на зразок католицьких священників»²¹. Спостерігаючи у наступні роки за розгорнутою педагогічною та релігійно-політичною діяльністю А.Кона, ортодокси вирішили перешкодити реалізації планів прогресистів. У 1845 році вони надіслали до Відня петицію з проханням вигнати А.Кона й усіх поступовців зі Львова. Серед організаторів написання петиції був Цві Гірш Орнштайн (Zwi Hirsch Ornstein)²² (?–1888 рр.), внук Я.Орнштайна, один з найімовірніших претендентів на титул львівського рабина, кандидатуру якого підтримувала частина родини Мізесів, вся міснагдимна (проти-хасидська) ортодоксія на чолі з Г.Бернштайном²³.

Г.Орнштайн належав до знатного роду рабинів. Його прадід Мардохай Зев (Mordechaj Zew Ornstein) був заступником Юди Лейба Бернштайна (Juda Leib Bernstein), крайовим віцерабином із нами-сництвом у Бродах, а дід Я.Орнштайн був головним львівським рабином²⁴. Сам Г.Орнштайн з юних літ відзначався феноменальною пам'яттю й вже в перших десятиліттях ХІХ століття був відомий поза

межами рідного міста як талановитий інтерпретатор Талмуду²⁵. Але життєві обставини склалися так, що нащадок славного галицького роду рабинів отримав львівський рабинат тільки у 1875 році. Цьому передував цілий ланцюжок подій з єврейської історії Львова, який розділив родини Орнштайнів та Мізесів на ворогуючі табори.

Лист з петицією з проханням вигнати А.Кона й усіх поступовців зі Львова був перехоплений представниками кагалу та використаний як джерело звинувачення у анонімній брошурі «Добра рада» (Eicu lojwu), в якій представникам найвідоміших львівських рабиністичних родів Г.Орнштайну та Герцу Бернштайну (Herc Bernstein) приписувалось збагачення за рахунок коштів громади²⁶. Відповіддю ортодоксів на «Добру раду» послідовників Гаскали було анонімне звинувачення «Перевертає задуми злочинців» (Meifar acas rszuim), розповсюджене у широкі маси львівського єврейства. Ця полеміка продовжилась на сторінках єврейських видань Галичини.

Водночас ідейне протистояння набуло проявів фізичного насилля. Коли уряд забрав метриральні книги у Авраама Коркіса (Abraham Korkis), якого звинувачували у хабарництві, та передав їх А.Кону, ортодокси всіма силами намагалися перехопити книги на користь Г.Орнштайна. 23 квітня 1848 року вони зібралися на площі Бенедектинській (plac Bebedyktuński, тепер – вул.Вічева)²⁷ й вибили вікна у будинку рабина прогресивної синагоги. Сам Г.Орнштайн був поблизу, щоб забрати у А.Кона метриральну книгу²⁸. У конфлікт втрутились гвардія й силою розігнала розлючену масу ортодоксально настроєних євреїв. Опинившись в умовах постійного тиску, звинувачень, образ з боку більшої частини єврейського населення Львова й сусідніх містечок, А.Кон вирішив відмовитись від рабинату, але прогресисти, котрі сприймали його відступ як власний програв, переконали рабина Темплю залишитись.

6 вересня 1848 року А.Кон був отруєний невідомим євреєм. У ході слідства під арешт потрапили представники єврейської ортодоксії, в тому числі Г.Бернштайн і Г.Орнштайн. Самого рабина Темплю з почестями похоронили з почестями на старому єврейському кладовищі поряд з «великим інквізитором Галичини» Я.Орнштайном.

Трагедія, яка сталася з А.Коном, остудила запал ворожнечі між ортодоксами й прогресистами. Рабинат очолив ортодоксально спрямований вчений Сімха Еленберг (Simcha Oehlenberg) та його син Беньямін²⁹. Принижений Г.Орнштайн покинув Львів і перший свій

рабинат посів у 1855 році у Брест-Литовську. У 1874 році він повернувся на Галичину спочатку як рабин Жешова^{30,31}, а у 1875 році став рабином Львова³². На той момент функції провадження єврейських метрик були забрані від рабина й передані призначеним службовцям, діяльність яких контролювалась міською владою (староством). 15 березня 1875 року Міністерство внутрішніх справ видало відповідний рескрипт з докладною інструкцією³³.

Поступово Г.Орнштайн відновив втрачений статус шанованого рабина із славного роду. Починаючи з 1880 року, він увійшов до складу Львівської міської ради, що підтверджують шематизми 1881³⁴, 1883³⁵, 1885³⁶ і 1888³⁷ років. Згідно з львівським міським статутом, затвердженим указом від 14 жовтня 1870 року, міська рада складалася із 100 депутатів, які обирались строком на три роки. Серед них було чимало високоосвічених осіб. Відповідно до каденції у міській раді Львова у 1871–1873 роках налічувалось 31 докторів наук, у 1874–1876 роках – 20, у 1877–1879 роках – 31, у 1880–1882 роках – 20, 1893–1895 роках – 24 доктори наук, що становило не менше п'ятої частини від загальної кількості депутатів³⁸. Кожен член ради залежно від професійної спеціалізації входив до однієї з п'яти секцій. Перша секція займалася духовними і добродійними справами, друга – бюджетом міста, третя – будівництвом, четверта – проблемами безпеки, правопорядку, здоров'я, політики і військової справи, п'ята – освітою. Як депутат львівської міської ради Г.Орнштайн входив до першої секції.

Повертаючись до записів на сторінці №78 метричальної книги серпня-грудня 1881 року, виникає низка спостережень, які можуть слугувати основою для встановлення досі невідомих аспектів із життя родини Мізесів. Аналізуючи наведені вище події з історії єврейської громади Львова й протистояння ортодоксів і прогресистів, що безпосередньо вплинули на життєвий шлях рабина Г.Орнштайна, слід було б очікувати, що роди Мізесів і Орнштайнів займали щонайбільше терпиму позицію у ставленні один до одного. Але, як свідчить запис у метричальній книзі, «ідейні барикади», які розділяли Мізесів й Орнштайнів, були слабшими за кровну спорідненість. Рабин Г.Орнштайн був племінником М.Р.Мізеса. Його мати Ляна, була дружиною М.З.Орнштайна, дочкою Ф.Мізеса та сестрою М.Р.Мізеса³⁹. Саме тому молода родина Мізесів запросила рабина Орнштайна бути сандоком для їх первістка Людвіґа Генриха. Роль сандока для рабина Орнштайна повинна була бути подвійно почесною, адже у нього самого синів не було.

За юдейським звичаєм бріт-міла (з іврити בְּרִית מִילָה – «заповіт обрізання») символізує союз Бога з Авраамом та проводиться на восьмий день після народження хлопчика, навіть якщо на цей день випадає субота. В обряді беруть участь: моель – спеціально призначений чоловік з відповідними медичними навиками, який виконує ритуальне обрізання; сандок – відомий своєю побожністю чоловік (особливо почесно, якщо рабин), який тримає дитину під час процедури на колінах; кватер і кватерін (кум і кума). Згідно з традицією в урочистості символічно бере участь пророк Ілля через крісло, на яке кладуть хлопчика від час обрізання⁴⁰.

Згідно з записом й відповідно до традиції обрізання Людвіґа Генріха фон Мізеса було здійснено 7 жовтня (7 paźd.). У графі метричної книги записано ім'я і прізвище моеля. Моель Рубін Файвель Бодек (Rubin Feiweł Bodek) підтвердив проведену процедуру підписом. Попередньо у сусідній графі акушерка Юзефа Шлафенберг (Josefa Schlafenberg) засвідчила свої дії підписом. У адресній книзі 1883 року серед списку акушерок Львова знаходимо адресу її проживання – вул. Бригідзька 35 (ul. Brygidzka, тепер вул. Д. Данилишина)⁴¹. Водночас на сторінці №78 у графі, яка стосується сандока, є один нюанс, який може вказувати на своєрідну затаєну образу рабина Орнштайна. Йдеться про те, що під записом «Rabin H. Ornstein, sandok» написано, що сандок не засвідчив своїм підписом проведений обряд («jest własnoręcznie nie podpisany»). Одним із вірогідних варіантів пояснення відсутності підпису рабина могла бути його двоїста позиція у ставленні до проведеного обряду обрізання. З одного боку, Орнштайну було надзвичайно приємно виступити у ролі сандока, а з іншого, якщо бріт-міла провадилося у стінах Темплю, це його ображало.

З цієї проєкції наведених вище подій та обставин із життя родин Орнштайнів і Мізесів, можна відтворити настрої й тенденції, що панували серед тогочасної єврейської громади Львова. Хоча кровна спорідненість була визначальною, але негативний досвід накладав свій відбиток на їх стосунки. Поступово єврейські прогресисти емігрували зі Львова до Відня й Варшави, активно входячи у різні сфери європейського громадсько-політичного й культурного життя. Серед них була родина Мізесів, яка після смерті Маєра Рахміля перемістилась до столиці імперії й зникла з анналів історії Львова.

- ¹ Hülsmann Jörg Guido. Mises: The Last Knight of Liberalism [Text]. – Auburn (Alabama): Ludwig von Mises Institute, 2007. – P.15–16.
- ² Wróbel Piotr. The Jews of Galicia under Austrian-Polish Rule, 1869–1918 [Text] / P.Wróbel // *Austrian History Yearbook*, XXV. – Minneapolis, 1994. – Д.98.
- ³ Барталь Израэль. От общины к нации: евреи Восточной Европы в 1772–1881 гг. [Текст] / И.Барталь / Пер. с англ. и иврита А.Сметаникова, Г.Зеленина. – Иерусалим–Москва–Гешарим: Мосты культуры, 2007. – С.194.
- ⁴ Kiascka Maria. Daleko od Wiednia. Galicja w oczach pisarzy niemieckojazycznych 1772–1918. – Цит. за: Прокопович Маркіян. Копець Люблінської унії: імперська політика та національне святкування у Габсбурзькому Львові [Електронний ресурс] / Режим доступу: www.lvivcenter.org/download.php?downloadid=63.
- ⁵ Барталь Израэль. От общины к нации... – С.197.
- ⁶ Bałaban Majer. Dzieje Żydów w Galicji i Rzeczypospolitej Krakowskiej 1772–1868 [Text] / M.Bałaban. – Lwów: Księgarnia Polska B.Połoneckiego, 1916. – S.92.
- ⁷ Меламед Володимир. Під владою Габсбургів (1772–1848 pp.) [Електронний ресурс] / В.Меламед // Режим доступу: <http://www.ji.lviv.ua/n51texts/melamed4.htm>
- ⁸ Graetz Heinrich. History of the Jews. – Philadelphia: Jewish Publishers, 1895. – Öčň. čř: Hülsmann Jörg Guido. Mises: The Last Knight of Liberalism. – P.7.
- ⁹ Bałaban Majer. Dzieje Żydów w Galicji... – S.89.
- ¹⁰ Bałaban Majer. Dzieje Żydów w Galicji... – S.92.
- ¹¹ Bałaban Majer. Historia Lwowskiej Synagogi Postępowej [Text] / M.Bałaban. – Lwów: Zarza (d Synagogi Postępowej, 1937. – S.5.
- ¹² Bałaban Majer. Historia Lwowskiej Synagogi Postępowej. – S.6.
- ¹³ Меламед Володимир. Під владою Габсбургів (1772–1848 pp.), <http://www.ji.lviv.ua/n51texts/melamed4.htm>.
- ¹⁴ Bałaban Majer. Dzieje Żydów w Galicji... – S.127.
- ¹⁵ Bałaban Majer. Historia Lwowskiej Synagogi Postępowej. – S.14–15.
- ¹⁶ Bałaban Majer. Historia Lwowskiej Synagogi Postępowej. – S.21.
- ¹⁷ Bałaban Majer. Historia Lwowskiej Synagogi Postępowej. – S.23.
- ¹⁸ Bałaban Majer. Historia Lwowskiej Synagogi Postępowej. – S.26.
- ¹⁹ Мельник Б. Довідник перейменовань вулиць і площ Львова. XIII–XX століття [Текст] / Б.Мельник. – Львів: Світ, 2001. – С.59.
- ²⁰ Bałaban Majer. Dzieje Żydów w Galicji... – S.148–149.
- ²¹ Bałaban Majer. Dzieje Żydów w Galicji... – S.134.
- ²² “Zwi” (צִוִי з івриту) й “Hirsch” (з німецької) перекладається як “олень”.
- ²³ Bałaban Majer. Historia Lwowskiej Synagogi Postępowej. – S. 23.
- ²⁴ Bałaban Majer. Dzieje Żydów w Galicji... – S.22.
- ²⁵ Buber Anshe Shem. Ornstein Zebi Hirsch [Electronic version] / A.Sh.Buber / The unedited full-text of the 1906 Jewish Encyclopedia. – P.199. // <http://www.jewish-encyclopedia.com/articles/11776-ornstein-zebi-hirsch>.
- ²⁶ Bałaban Majer. Dzieje Żydów w Galicji... – S.156–158.
- ²⁷ Мельник Б. Довідник перейменовань вулиць... – С.13.
- ²⁸ Bałaban Majer. Dzieje Żydów w Galicji... – S.155.
- ²⁹ Bałaban Majer. Dzieje Żydów w Galicji... – S.172.
- ³⁰ Szematyzm Królestwa Galicji i Lodomerji z Wielkim Księstwem Krakowskim na rok

- 1874 [Text]. – Lwów, 1874. – S.365.
- ³¹ Szematyzm Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskim na rok 1875 [Text]. – Lwów, 1875. – S.364.
- ³² Buber Anshe Shem. Ornstein Zebi Hirsch / <http://www.jewishencyclopedia.com/articles/11776-ornstein-zebi-hirsch>.
- ³³ Księgi metrykalne gmin wyznania mojżeszowego z terenów tzw. “zabużańskich”, 1814–1939 [Electronic version] / <http://www.agad.archiwa.gov.pl/pomoce/Moj300.xml>
- ³⁴ Szematyzm Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskim na rok 1881 [Text]. – Lwów, 1881. – S.277.
- ³⁵ Szematyzm Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskim na rok 1888 [Text]. – Lwów, 1888. – S.284.
- ³⁶ Szematyzm Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskim na rok 1885 [Text]. – Lwów, 1885. – S.263.
- ³⁷ Szematyzm Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskim na rok 1888. [Text]– S.262.
- ³⁸ Ostaszewski-Baracski K. Rozwoj krol. stoi. miasta Lwowa (1848–1895). – Цит. Киселичник В.П. Правовий статус депутатів міської ради Львова другої половини XIX – початку XX століття [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/NvIduvs/2009_3/09kvppps.pdf.
- ³⁹ Bałaban Majer. Historia Lwowskiej Synagogi Postępowej. – S.23.
- ⁴⁰ Kameronaz-Kos Ninel. Święta i obyczaje żydowskie [Text] / N.Kameronaz-Kos. – Warszawa: Wydawnictwo Cyklady, 1997. – S.98–99.
- ⁴¹ Kleczewski A. Księga adresów miasta Lwowa [Text] / A.Kleczewski. – Lwów: nakład księgarni F.H.Richtera, 1883. – S.7.

SUMMARY

Olha Kotovska

Jewish Lviv in the late 19th century: Unknown facts of progressive Mises and orthodox Ornsteins' family life

The article reveals the peculiarities of Lviv Jewish community and demonstrates the significance of Mises family in life of Jewish community during the reign of Emperor Franz Joseph I. The author makes research on the basis of archival data and investigates unknown details of Mises' life in Lviv, such as: the specific place of Ludwig von Mises birth and relationships between his Progressive family and Orthodox family of Ornsteins'.

Keywords: place of Ludwig von Mises birth, page 78 from metrical book of Lviv Jewish community (August–December 1881), Progressive and Orthodox Jews, rabbin Hirsch Ornstein.